

- забезпеченні подолання психологічної травми, яку дитина зазнала, в тому числі внаслідок війни. Така робота має здійснюватися патронатними вихователями разом з психологом та/або психотерапевтом, іншими фахівцями за потреби;

- формування або відновлення соціальної взаємодії, комунікації, допомога в соціальній адаптації. Така робота має здійснюватися патронатними вихователями разом з фахівцем із соціальної роботи, соціальним педагогом;

- формування навичок здорового способу життя, відповідального ставлення до здоров'я. Таку роботу варто здійснювати патронатним вихователям разом з медиками різної спеціалізації (стоматологи, терапевти та ін.).

Отже, патронат над дітьми є відносно новою та необхідною послугою, яка спрямована забезпечення термінового захисту і задоволення потреб дитини, відновлення потенціалу біологічної сім'ї.

Список використаних джерел

1. Патронат над дитиною в умовах воєнного стану в Україні. URL : <https://tyachiv-rda.gov.ua/news/6680-patronat-nad-ditinoyu-v-umovah-voynenogo-stanu-v-ukrayin.html>

2. Петрочко Ж. В. Теоретичні основи патронату над дітьми. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/32308467.pdf>

Слозанська Г. І. Послуга патронату в системі захисту та підтримки сімей з дітьми в об'єднаній територіальній громаді. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 11 : Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Київ, 2018. № 24, 214-222

Олена Шаповал

*здобувачка першого року навчання
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 231 Соціальна робота
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи,
кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФІЛАКТИКИ ДЕСТРУКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

У публікації розкрито особливості профілактики деструктивної поведінки, обумовлені специфікою проблем підліткового віку, акцентовано увагу на потребі впровадження профілактичних програм, спрямованих на підвищення у підлітків мотивації до здорового способу життя, формування у них навичок безпечної поведінки, а також опануванні батьками дієвих прийомів і методів щодо налагодження довірливих відносини з дітьми підліткового віку, посиленні уваги до їхніх потреб у спілкуванні та визнанні.

Ключові слова: деструктивна поведінка, профілактика, підліток, профілактична програма

Деструктивну поведінку в соціально-психологічному аспекті визначають як поведінку людини, спрямовану на руйнування соціальних норм. Також її розглядають на рівні асоціальних, девіантних, делінквентних, кримінальних та інших дій, описуючи по-різному об'єкти руйнування (або окремі їх характеристики), які можуть бути розділені на три види:

- інтраперсональний (внутрішньоособистісний, тілесний);
- інтерперсональний (міжособистісні стосунки з конкретними людьми);
- метаперсональний (громадські та державні інститути) [6].

Останнім часом ще виокремлюють такий вид деструктивної поведінки, яка викликана схильністю до ризиків, не спрямована на саморуйнування, але несе в собі небезпеку та доволі часто є неусвідомлюваною [1].

Деструктивна поведінка є полідетермінованою та доволі часто постає відповіддю на певну ситуацію. Її індикаторами у підлітковому віці можуть бути як психологічні зміни особистості, так і зміни, пов'язані із зовнішнім виглядом дитини та їхньою поведінкою [2].

У підлітковому віці дитина є вразливою до фізіологічних та фізичних змін, легко піддається зовнішнім подразненням, впливам ровесників, бажанням експериментувати, в той час, коли знання та життєві навички у неї лише починають формуватися. Наразі актуальним є впровадження ефективних програм, форм і методів профілактики деструктивної поведінки підлітків, які б забезпечили позитивний вплив на їх поведінку через підвищення мотивації до здорового способу життя, формування навичок безпечної поведінки [4].

Профілактика деструктивної поведінки базується на з'ясуванні особливостей соціалізації підлітків та формуванні у них моральних якостей як у суб'єктів соціальних відносин. Основними інститутами соціалізації дітей постають сім'я і заклад загальної середньої освіти, де закладаються моральні цінності, формується загальна спрямованість поведінки. Профілактика деструктивних дій підлітка має на меті активізацію його внутрішнього потенціалу і позитивних якостей, переключивши на них увагу та мотивуючи до соціально правомірної поведінки. Профілактична діяльність з підлітками має бути спрямована не тільки на усунення наслідків деструктивних дій, але й на запобігання деструктивній поведінці через формування сприятливого соціально-психологічного клімату в безпечному шкільному середовищі [5].

У межах профілактичних програм для підлітків слід урахувувати:

- *їх досвід деструктивної поведінки* (дає можливість визначити доцільний вид – первинна, вторинна, третинна);
- *вік* (зміни, доповнення, обмеження у профілактичній програмі, виходячи з особливостей підліткового віку);
- *мотивацію до зміни поведінки та участі у профілактичній програмі* (визначає основні завдання у роботі з підлітками);
- *інтелектуальні здібності та освітній рівень* (приблизно однакові);
- стать* (змішані групи чи одностатеві групи залежно від інформації);

– кількість учасників (оптимальна кількість учасників у групі – 8–14) [4].

Для профілактики деструктивної поведінки підлітка бажано вживати такі заходи:

- прагнення прийняти думку підлітка та його свободу на певні дії;
- дотримання балансу між необхідністю, можливостями підлітка виконувати певні дії та бажанням до їх здійснення;
- допомога підлітку в екологічному вираженні себе, соціальній адаптації і самореалізації;
- поступове розширення зони відповідальності за свої вчинки, збільшення самостійності в щоденних справах [3].

Певні дослідження звертають увагу на роль сім'ї як чинника деструктивної поведінки. Зокрема, формуванню у підлітка деструктивної поведінки можуть сприяти характер сімейних взаємин (сварки, бійки між батьками тощо) і стиль сімейного керівництва (жорстокі покарання, відсутність контролю за дітьми та ін.) [6].

Важливою є профілактична робота з батьками щодо опанування ними дієвих прийомів і методів щодо налагодження довірливих відносини з підлітком, посилення уваги до потреб підлітків у спілкуванні та визнанні [5].

Отже, профілактика деструктивної поведінки підлітків, з одного боку, базується на загальних принципах і підходах, а з другого боку, має певні особливості, обумовлені специфікою проблем підліткового віку. Це вимагає більш конкретно спрямованого цілепокладання, змістового наповнення, урахування специфічних потреб підлітків тощо, що і буде розглянуто нами у наступних публікаціях.

Список використаних джерел

1. Андросович К. А., Ткаченко Л. І. Профілактика деструктивної соціалізації обдарованих старшокласників в Інтернет-середовищі : методичні рекомендації. Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2018. 40 с.

2. Дереш В. С. Теоретичні аспекти деструктивної поведінки підлітків. *Педагогічний альманах*. 2022. №52. С. 172–178. DOI: <https://doi.org/10.37915/pa.vi52.404>
3. Деструкція – що це таке, основні причини і симптоми, які є види і форми? *Publish Україна*. 2022. URL: <http://surl.li/scljx> (дата звернення: 23.03.2024)
4. Лях Т., Спірін А., Жуков В. Соціальна профілактика ризикованої поведінки підлітків. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. №1. С. 64–72, DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.1.9>
5. Профілактика деструктивної поведінки підлітків: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Т. В. Журавель, Ю. М. Удовенко. 2022. 145 с.
6. Яцишина А. М. Дослідження психологічних основ деструктивної поведінки та її прояву у дітей шкільного віку. *Наука і освіта*. 2016. №11. С. 79–79.

Алла Ярошенко,
докторка філософії із соціальної роботи
м. Київ

Тетяна Семигіна
докторка політичних наук, професорка
Національне агентство кваліфікацій
м. Київ, Україна

ІНСТРУМЕНТ САМООЦІНЮВАННЯ

ДЛЯ РОБОТИ З ЧОЛОВІКАМИ,

ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА

У роботі розглядаються питання щодо надання соціальних послуг чоловікам, які постраждали від сексуального насильства. Наведено розроблені авторками питання для самооцінювання соціальними працівниками своєї готовності працювати з постраждалими чоловіками з урахуванням гендерно чутливого підходу та опертям на складники гендерної компетентності.

Ключові слова: насильство, сексуальне насильство, чоловіки, соціальна робота, самооцінювання.

Вступ. Соціальні працівники нерідко стикаються з необхідністю надання соціально-психологічних послуг чоловікам, які постраждали від сексуального насильства. Сьогодні кількість таких чоловіків у нашій країні зростає, що зумовлено розв'язаною росією війною проти України. В період з 2014 р. було зафіксовано випадки сексуального насильства як над військовими полоненими, так і над цивільним населенням, що сталися на